

## Case name

Aruna Shanbaug's Right to Die with Dignity (2011)

## Case

अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एससीसी 756 र त्यसपछिका निर्णयहरू

## Brief Summary

भारतको सर्वोच्च अदालतले निरन्तर निर्णय गरेको छ कि निष्क्रिय इच्छामृत्यु देशमा कानुनी छ, यदि केही सुरक्षा उपायहरू कायम राखिएका छन्। सन् 1973 देखि निरन्तर वानस्पतिक अवस्थामा रहेकी अरुणा शानबागको मामिलामा अदालतले उनको अवस्थाको जाँच गर्न र प्रतिवेदन पेस गर्न तीन सदस्यीय मेडिकल बोर्ड नियुक्त गर्‍यो। रिपोर्टले उनी स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा रहेको निष्कर्ष निकाल्यो। सम्मानका साथ मर्ने अधिकार संविधानको धारा 21 अन्तर्गत प्रत्याभूत जीवनको अधिकारको अभिन्न अङ्ग हो भनी अदालतले टिप्पणी गरेको छ। अदालतले यो पनि निर्णय गरेको छ कि निष्क्रिय इच्छामृत्यु भारतीय दण्ड संहिता वा अहिलेको लागि लागू कुनै अन्य कानून अन्तर्गत अपराध होइन।

## Main Arguments

यस मुद्दामा मुख्य तर्कहरू जीवनको अधिकार र संविधानको धारा 21 अन्तर्गत मर्यादाका साथ मर्ने अधिकारको वरिपरि घुमेका थिए। याचिकाकर्ताहरूले अरुणा शानबागको वानस्पतिक अवस्थामा निरन्तर अस्तित्व उनको जीवनको अधिकारको उल्लङ्घन हो र उनलाई शान्तिपूर्वक मर्न दिनु पर्ने तर्क गरे। उत्तरदाताहरूले तर्क गरे कि जीवनको अधिकारमा मानव मर्यादाका साथ बाँच्ने अधिकार र मर्यादाका साथ मर्ने अधिकार समावेश छ।

## Legal Precedents or Statutes Cited

- अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एससीसी 756-ज्ञान सिंह बनाम पञ्जाब राज्य (2012) 10 एससीसी 303-भारतको संविधानको धारा 21 (जीवनको अधिकार)-भारतीय दण्ड संहिता (आईपीसी)-भारतीय चिकित्सा परिषद (एमसीआई) दिशानिर्देश (2018)

## Quotations from the court

- "सम्मानका साथ मर्ने अधिकार भारतको संविधानको धारा 21 द्वारा प्रत्याभूत जीवनको अधिकारको अभिन्न अङ्ग हो।" - अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एस. सि. सि. 756-"निष्क्रिय इच्छामृत्यु भारतीय दण्ड संहिता वा अहिलेको लागि लागू कुनै अन्य कानून अन्तर्गत अपराध होइन।" - अरुणा शानबाग बनाम भारत संघ (2011) 10 एस. सि. सि. 756-"निकट आफन्त र अर्को साथीको इच्छा र चिकित्सा व्यवसायीहरूको रायलाई उचित महत्त्व दिइए तापनि निरन्तर वानस्पतिक अवस्थामा रहेको बिरामीको सर्वोत्तम हितमा के छ भन्नेबारे अभिभावक देशभक्तको रूपमा निर्णय गर्नु अन्ततः अदालतको दायित्व हो।" - ज्ञान सिंह बनाम पञ्जाब राज्य (2012) 10 एससीसी 303

## **Present Court's Verdict**

सर्वोच्च अदालतले भारतमा निष्क्रिय इच्छामृत्यु कानुनी भएको ठहर गरेको छ, यदि केही सुरक्षा उपायहरू कायम राखिएका छन् भने। अदालतले स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा बिरामीको लाइफ सपोर्ट फिर्ता लिने निर्णय सम्बन्धित उच्च अदालतले अभिभावकको देशभक्तिका रूपमा लिनुपर्ने पनि फैसला गरेको छ। अदालतले अयोग्य व्यक्तिको लाइफ सपोर्ट फिर्ता लिन अनुमतिको लागि नजिकका आफन्त वा अर्को साथी वा डाक्टर/अस्पतालका कर्मचारीहरूद्वारा आवेदन दायर गर्दा उच्च अदालतले अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तय गरेको छ।

## **Conclusion**

भारतको सर्वोच्च अदालतले निरन्तर निर्णय गरेको छ कि निष्क्रिय इच्छामृत्यु देशमा कानुनी छ, यदि केही सुरक्षा उपायहरू कायम राखिएका छन्। अदालतले स्थायी वानस्पतिक अवस्थामा बिरामीको लाइफ सपोर्ट फिर्ता लिने निर्णय सम्बन्धित उच्च अदालतले अभिभावकको देशभक्तिका रूपमा लिनुपर्ने पनि फैसला गरेको छ। अदालतले अयोग्य व्यक्तिको लाइफ सपोर्ट फिर्ता लिन अनुमतिको लागि नजिकका आफन्त वा अर्को साथी वा डाक्टर/अस्पतालका कर्मचारीहरूद्वारा आवेदन दायर गर्दा उच्च अदालतले अपनाउनु पर्ने प्रक्रिया तय गरेको छ।